

Крім того, у мене є деякі застереження щодо законопроекту «Про гарантії виборчих прав громадян». В кількох словах ці застереження можна звести до такого. Ми знаємо в сусідніх країнах практику існування і застосування подібного акту. Я маю на увазі Російську Федерацію. Там успішно і доволі довгий час діє закон «Про гарантії виборчих прав громадян», і він дуже багато допомагає виборчим комісіям Російської Федерації. Однак у законодавстві РФ існує поняття рамкового або конституційного закону. Це означає, що цей закон має дещо вищу юридичну силу, ніж інші галузеві закони. В Україні такого поняття, на жаль, не існує. І тому, якщо іти за простою логікою розвитку подій, що приймається такий законопроект, який стає законом, а після нього, скажімо, приймається закон «Про вибори Президента України», тоді виникає питання: чи діє закон «Про гарантії виборчих прав громадян» в частині, якщо він десь, хоча б навіть трошки суперечить закону «Про вибори Президента України»? І тому я не радив би швидко приймати цей закон. Разом з тим хотілося б відзначити, що цей законопроект є дійсно величезним кроком вперед, у напрямку подальшого прийняття Виборчого кодексу України. І дуже хотілося б побажати розробникам, щоб проект Кодексу був якомога швидше підготовлений і винесений на обговорення.

Третя проблема – питання відкритості та прозорості виборчого процесу. Ми сьогодні неодноразово про це говорили. І я вже традиційно звертаю увагу присутніх на те, що коли ми говоримо про питання прозорості та відкритості, то ми маємо розуміти під цим участь не тільки політичних партій як суб'єктів виборчого процесу, а й участь громадян, громадських організацій у питанні громадського контролю за чесністю, відкритістю виборів. Доки цього немає, громадські організації й інші інституції громадянського суспільства мають право стверджувати, що в Україні існує або змова, або негласний договір політичних партій проти усього іншого суспільства, а саме, усунути усіх інших від політичних процесів для того, щоб політичним партіям просто кулуарно домовлялись і не залишати громадянам права вибору.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ВИБОРЧОГО ПРАВА У ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

*Анатолій Засць,
державний секретар Міністерства юстиції України,
доктор юридичних наук*

Я щиро вітаю всіх учасників дискусії, на жаль, я не мав змоги з самого початку брати участь у роботі конференції, однак, я цілком переконаний в тому, що тут була дуже змістовна розмова. Скажу щиро, що дуже добре, коли є така зацікавленість в обговоренні дуже важливих питань суспільного та

правового життя, і що, зокрема, Юрій Богданович – сподвижник цієї ідеї вільних і демократичних виборів робить все для того, щоб в Україні підвалини вільних виборів зміцнювались.

Звичайно, підтеми, винесені сьогодні на розгляд і дискусію, є дуже обширними, і охопити всі аспекти немає змоги, але я вже почув те, на чому, зокрема, попередній виступаючий зосереджував свою увагу, я думаю, що, напевне, найголовніше те, що ми повинні намагатися закріпити у суспільній свідомості зміну ставлення до самого процесу виборів і до тих засад, які мають лежати в основі виборів.

Перше, що я, напевне, відзначив би для себе, це те, що сьогодні існує декілька проблем, які важко розв'язати. От, наприклад, для мене цілком очевидною є проблема, що ми сьогодні спостерігаємо неефективність правосуддя у виборчому процесі. Є багато прикладів, коли той, хто брав участь у виборах, виграв кілька процесів, є людина, яка виграла навіть справу у Верховному Суді, але так і не стала депутатом. І тому зрозуміло, що тут сьогодні ми спостерігаємо такий парадокс правового життя, коли існують всі необхідні правові механізми, але захистити права учасників виборчого процесу є достатньо проблематичним.

Друге – це безпорадність і неефективність правової системи, відсутність чітких правових механізмів у боротьбі проти чорних PR-технологій. Сьогодні вони стають дуже різноманітними, і наша правова система не може адаптуватися до все більшої різноманітності таких технологій і їх поширеності. Отже, я думаю, існує проблема забезпечення формування правової культури виборів у суспільстві. Це, напевне, найголовніше, і це не можна прищепити через детальну регламентацію, тому що має бути присутнім високий рівень культури в самому суспільстві, а лише потім ми зможемо говорити про рівень правової культури і культуру виборів. Але насправді, я вважаю, що робота Юрія Богдановича Ключковського направлена саме в це русло.

А тепер щодо кодифікації, яка сьогодні відбувається дуже активно. Як юрист, я хотів би спробувати оцінити таку форму вдосконалення законодавства і сказати, що моя позиція в цьому випадку неоднозначна. По-перше, я вважаю, що це дуже добре, коли розробляються відповідні засади і виробляються відповідні правові механізми реалізації виборчих прав і забезпечення здійснення виборчого процесу. А що стосується оцінки з точки зору форми, з точки зору актів, в яких це здійснюється, то тут можна було б говорити якісь критичні речі, що це вже є в певних законах, що ми матимемо кілька документів, які по-різному трактуватимуть виборчий процес, і так далі, але я думаю, що основна цінність проектів цих законів – це привернення уваги до основних, засадничих проблем виборчого процесу і здійснення виборчого права. І це найголовніше.

Що стосується Виборчого кодексу, то мені здається, що, можливо, в рамках Виборчого кодексу можлива реалізація більшості положень, які сьогодні розглядалися. Якщо ми кодифікуємо все виборче законодавство, і туди ввійде все, починаючи від роботи і діяльності виборчих комісій і закінчуючи списками виборців, то це, очевидно, дало б підстави говорити про необхідність Загальної частини Кодексу, і це могло б бути підставою для розгляду тих питань, які сьогодні викладені в цих двох законопроектах.

Є дуже багато конструктивних ідей, зокрема, Державний реєстр виборців – це гарантія створення демократичних підвалин процесу виборів в Україні. Крім того, сьогодні в парламенті є проект закону «Про свободу пересування», де реєстрація громадян буде віднесена до повноважень Міністерства юстиції.

Отже, завершуючи свій виступ, я хотів би сказати, що та дискусія, що відбувається тут, приведе до реалізації тих принципів, що покладені в основу проектів законів, що сьогодні обговорюються.